

кримінального законодавства свідчить про достатню кількість законодавчих приписів для належного реагування у разі вчинення відповідних діянь. Натомість встановлення окремої (спеціальної) кримінальної відповідальності за підроблення документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень, стане надмірною криміналізацією, негативними наслідками якої, зокрема, будуть створення штучної конкуренції кримінально-правових норм та порушення принципу економії кримінально-правової репресії.

Список використаних джерел

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень» № 6084 від 23.09.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72830/

2. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=358#w1_1/

Нерсеян Армен Сабірович,

старший науковий співробітник відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук

ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ В МЕЖАХ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ: ПРОБЛЕМА ПРАВореалізації

Необхідна оборона є основною формою реалізації одного із невід'ємних природних прав людини, визначених у Конституції України. Порядок реалізації необхідної оборони законодавчо закріплене у ст. 36 КК України, в якій зазначається: необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання.

За своєю сутністю кримінально-правовий інститут необхідної оборони є виразом права на самооборону, що закріплюється у ч. 2 ст. 27 Конституції («кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань») та у ч. 5 ст. 55 Конституції України («кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань»), а також у найбільш загальному вигляді у ст. 3 («Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною

цінністю. ... Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави»).

Незважаючи на нормативне врегулювання права людини на самозахист, зокрема у формі необхідної оборони, у чинному вітчизняному законодавстві, проблема особистої безпеки людини залишається однією із найбільш актуальних і далеких від свого реального вирішення. Адже, як вірно зазначається, питання самозахисту є актуальним для кожної без виключення людини, незалежно від її віку, соціального статусу, родинних зв'язків, фінансового благополуччя, а тому логічно, що кожна з них намагатиметься захистити життя і здоров'я власне та близьких усіма можливими засобами [1].

Будь-яка людина повинна мати реальну можливість реалізувати природне право на самозахист із використанням максимуму можливих засобів, які, поряд з тим, мають бути і максимально ефективними. Забезпечення легальності таких заходів – це один із важливих кроків до підвищення рівня соціального захисту населення як однієї з основних складових демократичної правової держави. Одним із засобів забезпечення права на самозахист, зокрема, у межах необхідної оборони, є застосування зброї, що підтверджується правомірністю використання зброї цивільними громадянами у цілій низці країн. Так, обіг зброї легалізовано у США, Швейцарії, Франції, ФРН, Фінляндії, Ізраїлі, Естонській Республіці, Латвійській Республіці, Литовській Республіці, Республіці Молдова, Швеції, Норвегії, Канаді, Сербії, Панамі, Гондурасі [2]. Рівень злочинності у цих країнах, зокрема насильницької, з часу прийняття відповідних нормативно-правових актів про легалізацію зброї серед цивільного населення значно знизився [3].

У ч. 5 ст. 36 КК України вказується, що «не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає». Тобто, виходячи із змісту даної норми, застосування зброї у вказаних випадках є не забороненим, а навпаки – дозволеним засобом самозахисту, а, отже, відповідає сутності права людини на самозахист.

Але в Україні питання легалізації зброї наразі не вирішено, а застосування цивільним населенням зброї унеможливується відсутністю нормативного регулювання отримання правомірного дозволу на її застосування у межах, визначених законом. Таким чином, утворюється невідповідність між кримінально-правовим положенням щодо дозволу на застосування зброї у певних випадках необхідної оборони і законодавчою заборонаю на нелегальне використання зброї та відсутністю можливості її легалізувати цивільними. Отже, заборона застосування зброї у якості засобу здійснення необхідної оборони

(самозахисту), як і неможливість отримання дозволу на це суперечать положенням ч. 5 ст. 36 КК України.

Таким чином, відсутність чіткого врегулювання обігу зброї в Україні, відсутність реальної можливості легального її застосування створює проблеми під час практичного застосування окремих положень кримінального законодавства щодо необхідної оборони, а також конституційного законодавства щодо права на самозахист. І така невідповідність має бути усунута. Неможливість законного застосування зброї в Україні значно обмежує право людини на самозахист.

Список використаних джерел

1. Діденко С. Громадяни як суб'єкти обігу та застосування зброї в Україні. Наукові записки [Кіровоградського державного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Право. 2017. Вип. 1. С. 81-87 : сайт/ URL: https://www.cuspu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/1_2017/81-87.pdf/

2. Бусол О. Зарубіжний досвід легалізації вогнепальної зброї та можливість запровадження на території України // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. : сайт. URL: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2757:zarubizhniydosvid-legalizatsiji-vognepalnojizbroji&catid=8&Itemid=350/

3. Зуров Ф.Ф. Досвід зарубіжних країн щодо легалізації вогнепальної зброї та запровадження її в Україні. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2021. : сайт. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10660/Dosvid%20zarubizhnykh_Zurov_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y/

Олійник Олена Сергіївна,

начальник юридичного відділу Тренінгового центру прокурорів України, професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ

Загально відомо, що сьогодні в Україні відбуваються активні євроінтеграційні процеси. Саме в зв'язку з цим вітчизняне законодавство зазнає численних змін. Не завжди такі зміни, на жаль, йдуть на користь суспільству, політиці держави та правовій системі зокрема.

Якщо раніше можна було з впевненістю говорити про те, що вітчизняна правова система відноситься до романо-германської правової сім'ї, то сьогодні, переважна більшість вчених погоджується з думкою про те, що правових систем, які б на лежали до правових сімей як таких в чистому вигляді, практично не існує. Наприклад, деякі